

«Aniversari», de Gabriel Ferrater. Una mostra d'intertextualitat

NARCÍS GAROLERA, *Universitat Pompeu Fabra*

RESUM: Comentari del poema «Aniversari», de Gabriel Ferrater, per al qual es proposen tres models o influències d'altres escriptors, tant pel que fa al motiu com a la forma del text.

PARAULES CLAU: Gabriel Ferrater, Po Txu-I, François Villon, James Joyce.

“Aniversari”, by Gabriel Ferrater. A sample of intertextuality

ABSTRACT: Commentary on the poem “Aniversari”, by Gabriel Ferrater, for which three models or influences of other writers are proposed, both in terms of the motive and the form of the text.

KEYWORDS: Gabriel Ferrater, Po Txu-I, François Villon, James Joyce.

Gabriel Ferrater va incloure al seu recull poètic *Les dones i els dies* una composició titulada «Aniversari».¹ És un poema molt breu, de només vuit versos, del qual un comentarista diu que li agrada «per la seua concisió i intensitat, per la imaginació i precisió de les imatges, pel seu caràcter d'observació moral [...], pel seu refús a l'efusió lírica i sentimental».²

Llegim-lo:

ANIVERSARI

Ja l'any quaranta dels meus anys
jeu fosc a dues carboneres,
ribotat. El munt d'encenalls
se l'han partit la marmanyera
memòria, la mentidera,
i l'oblit, el drapaire mut.

1. G. FERRATER, *Les dones i els dies*, Barcelona: Edicions 62, 2018, p. 107. En l'edició crítica del recull, a cura de Jordi Cornudella (Barcelona: Edicions 62, 2018), el poema és a la pàgina 198.

2. E. IBORRA, «“Aniversari”: un poema de Gabriel Ferrater», *La Serp Blanca* (blog), 13-II-2013.

L'una en farà curtes fogueres;
l'altre, caliu d'inquietud.

El poeta fa quaranta-un anys,³ i reflexiona, metafòricament, sobre l'any que acaba de deixar enrere. Les consideracions les fa en versos de vuit síl·labes, en una estrofa de vuit versos, amb alternança de versos masculins i femenins, però sense un esquema de rima prefixat. Hi podríem veure, si de cas, una alternança de consonant (D-E; F-H) i assonant (A-C; B-D-E-G).

Un poeta xinès

L'autor d'«Aniversari» fa un balanç de l'últim any de la seva vida, i aquest motiu coincideix amb el d'una composició del poeta xinès Po Txiu-I,⁴ que Carner havia passat al català el 1932,⁵ i més tard recolliria al volum *Lluna i llanterna* (1935). La poesia és titula «Quaranta-un anys» i aparegué amb altres tres poemes i sota l'epígraf «Quatre poemes xinesos adaptats per Josep Carner», «el primer recull conegut de poesia xinesa» del poeta.⁶ Vegem-ne l'adaptació catalana:

QUARANTA-UN ANYS

Ja l'ull pacífic de l'estany s'esgota;
travessa els finestrons, apaivagada,
la llum del sol, com encantada: els vents
de la tardor mouen ventalls plaents.

Maragda i or, a mitja defallença,
fulgura, tota gràcia, l'acàcia;

3. Els complí el 20 de maig del 1963 a Londres, «on va estar-se de mitjan abril a mitjan juliol» (G. FERRATER, *Les dones i els dies*. Edició crítica de Jordi Cornudella, p. 331).

4. A les dues primeres edicions (1932 i 1935) el nom és transliterat Po Xu-I. A *Poesia* (1957), però, Carner el canvià per Po Txiu-I. En pidgin es coneix com a Bai Juyi. Nasqué i morí (772-846) a la província de Henan, durant la dinastia Tang. Se'l considera un dels grans poetes del seu temps, i un dels més prolífics.

5. *La Publicitat*, 5-VI-1932, p. 3.

6. N. CABRERA GARCIA, «*Quatre poemes xinesos*», de Josep Carner. *Apunts per a una edició crítica de Lluna i llanterna*. Treball de fi de grau (curs 2018-2019), sota la direcció de Jaume Coll i Llinàs (Facultat de Filologia, Universitat de Barcelona, 14-VI-2019), p. 3. Consultable a internet: <<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/152328/1/Quatre%20poemes%20xinesos%2C%20de%20Josep%20Carner.%20Apunts%20per%20a%20una%20edicio%C4%9B%20cri%C4%9Btica%20de%20%20C2%20ABLlu-na%20i%20llanterna%20BB.%20Nu%C4%9Bria%20Cabrera%20Garcia.pdf>>.

mentre al llindar de son estiu eixut
l'ombra d'un home solitari acut.⁷

Hi podem constatar la coincidència amb la poesia de Ferrater tant en el motiu del títol –«Quaranta-un anys»– com en el nombre de versos del poema –vuit–, quatre dels quals (els dos que tanquen les dues estrofes) presenten una rima consonant.

Ferrater era un bon lector de Carner, i el llegia en l'edició de la poesia completa revisada per l'autor.⁸ Hi podia haver llegit, doncs, en la secció «Lluna i llanterna», l'adaptació al català d'aquesta poesia xinesa.⁹

Un poeta francès

Le Testament (o *Le Grand Testament*), de François Villon¹⁰ –poeta ben conegut de Ferrater–, comença amb un vers que el de Reus imitarà, tant en el motiu com en la forma:

*En l'an trentiesme de mon aage...*¹¹

El vers té un clar –i intencionat– ressò en l'inici d'«Aniversari»:

Ja l'any quaranta dels meus anys...

Si hi afegim que l'estrofisme del *long poem* de Villon –vuit versos de vuit síl·labes (*huitains*)– i el de la poesia de Ferrater coincideixen, som davant d'un altre possible model, o influència, d'aquesta composició.

7. Cito per J. CARNER, *Poesia*. Text de l'edició de 1957 revisat i establert per Jaume Coll, Barcelona: Quaderns Crema, 1992, p. 1120. Per a les variants formals vegeu N. CABRERA GARCIA, «Quatre poemes xinesos», p. 51-52.

8. J. CARNER, *Obres completes. Poesia*. Pròleg de Marià Manent, Barcelona: Selecta, 1957.

9. *Ibidem*, p. 830.

10. Enllestit el 1461, no es publicà fins al 1489. El llibre té més de 2000 versos octosíl·labs, disposats en estrofes de vuit versos.

11. F. VILLON, *Œuvres*. Éditées par Auguste Longnon. Quatrième édition revue par Lucien Foulet, Paris: Honoré Champion, Éditeur, 1968 («Les Classiques Français du Moyen Âge» 2), p. 55.

Un novel·lista irlandès

Gabriel Ferrater era un lector empedreït,¹² i és més que probable que, abans d'escriure el poema que comento, llegís *Ulysses*, la innovadora novel·la de James Joyce.¹³

Al començament de la tercera part del llibre hi ha una frase que podria reforçar la idea d'un altre model –en el motiu– per a «Aniversari». És la que diu (en la traducció catalana de Joaquim Mallafrè):

Tanmateix Bloom [...] estava més aviat sorprès de llurs *records* perquè en nou de cada deu casos es tractava de foc d'*encenalls* i no un ni dos sinó *a milers*, i després *l'oblit* complet perquè ja feia els seus bons vint anys.¹⁴

Crec que no calen comentaris. «Aniversari» presenta quatre coincidències amb la frase d'*Ulisses*: «el munt (= a milers) d'*encenalls*», la «*memòria*» (= records) i «*l'oblit*». Curiós, si més no.

Conclusió

És agosarat parlar de models o influències d'un autor en un altre, d'una obra literària en una altra, però sempre són útils –si més no, per als estudiosos– les possibles fonts d'un text literari, que, sens dubte, l'enriqueixen. La literatura és plena d'influències d'escriptors anteriors o, fins i tot, coetanis. Tothom que escriu ha llegit, i en el cas de Gabriel Ferrater el fet és encara més palmari. És més que versemblant que el poeta hagués llegit els escriptors esmentats: Po Txiu-I (Bai Juyi), a través de l'adaptació de Carner; i Villon i Joyce, en les llengües originals.

12. Fins i tot va treballar uns mesos, l'any 1963, per a l'editorial Rowohlt d'Hamburg, redactant informes de lectura.

13. Publicada el 1922 a París per Shakespeare & Co., es va anar reeditant al llarg de tot el segle XX. Als anys seixanta, abans de la publicació de *Les dones i els dies* (1968) –on inclogué el poema «Aniversari»–, se'n feren dues edicions a Londres (Penguin Books, 1960 i 1962) i una a Nova York (Bodley Head, 1960). Com que Ferrater coneixia bé l'anglès, podia haver llegit la novel·la en una d'aquestes edicions.

14. J. JOYCE, *Ulisses*. Traducció de Joaquim MALLAFRÈ, Barcelona: Letradura, 1980, p. 592. La cursiva és meua.